

The Study of Awareness from Bill of Rights and its Function in Long Life Learning from Librarians' Point of View and the Members of Shiraz Public Libraries

Document Type: Research Paper

Azim Keshavarz

Corresponding author: MSc, Department of Knowledge and Information Science, Payame Noor University, Tehran, Iran. E-mail: akeshavarz2026@gmail.com

Faeze Delghandi

Assistant Professor, Department of Knowledge and Information Science, Payame Noor University, Tehran, Iran. E-mail: fdelghandi@gmail.com

Abstract

Purpose: This survey investigated the awareness level of Citizenship rights of librarians and public libraries' members who are over 18 years while these libraries are considered as a center for lifetime learning and their social functions are scrutinized.

Methodology: The descriptive-survey method is used in this applied research. The data are gathered by the questionnaires which are made by the researchers. The questions are designed according to Likert Scale. In this research, thirty-two public libraries with their sixty-four librarian and 21529 members (over eighteen years) form the statistical population. According to Morgan Table, the random sample is 55 librarians and 377 members who are over eighteen years old. The data are analyzed by descriptive and inferential statistics using SPSS 24.

Findings: The findings based on the ideas of librarians and members showed that the following cases are less than average in public libraries: 1- knowing about the Islamic Republic's citizenship rights 2- The facilities, resources and current capacities of the public library to teach citizenship rights 3- the role of public libraries to improve the awarning of citizenship rights 4- the role and position of the librarian to teach and facilitate the lifelong learning.

Conclusion: The current research is the first research carried out on the Study of the Awareness Level of Citizenship Rights for Librarians and Public Libraries members of Shiraz and Its Role in Lifelong Learning.

Keywords: Public Libraries, Citizenship Rights, Life time learning, Bill of Rights.

Citation: Keshavarz, A., & Delghandi, F. (2022). The Study of Awareness from Bill of Rights and its Function in Long Life Learning from Librarians' Point of View and the Members of Shiraz Public Libraries. *Knowledge and Information Management*, 7(4), 49-60.

(DOI): 10.30473/MRS.2022.58833.1466

Quarterly Journal of Knowledge and Information Management

Vol 7, No 4, (Series 28), winter 2021, (49-60)

Received: (2021-04-28)

Accepted: (2022-01-19)

Copyrights

© 2022 by the authors. Licensee PNU, Tehran, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY4.0) (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>)

میزان آگاهی از منشور حقوق شهروندی و نقش آن در یادگیری مادام‌العمر با توجه به دیدگاه کتابداران و اعضای کتابخانه‌های عمومی شیراز

نوع مقاله: پژوهشی

عظیم کشاورز

*نویسنده مسئول: کارشناسی ارشد، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

E-mail: akeshavarz2026@gmail.com

فائزه دلغندی

استادیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

E-mail: fdelghandi@gmail.com

چکیده

هدف پژوهش: هدف اصلی این پژوهش بررسی و سنجش میزان آگاهی از منشور حقوق شهروندی کتابداران و اعضای بالای ۱۸ سال کتابخانه‌های عمومی شیراز، با نگاهی جدید به کارکردهای اجتماعی کتابخانه‌های عمومی به‌عنوان مراکز یادگیری مادام‌العمر است.

روش‌شناسی پژوهش: روش پژوهش پیمایشی توصیفی و نوع مطالعه کاربردی است. سؤالات پرسشنامه براساس طیف پنج گزینه‌ای لیکرت طراحی شده است. جامعه پژوهش را ۳۲ کتابخانه عمومی، ۶۴ نفر کتابدار و ۲۱۵۲۹ نفر اعضای بالای ۱۸ سال کتابخانه‌های عمومی شیراز تشکیل داده‌اند و حجم نمونه براساس جدول مورگان شامل ۳۲ کتابخانه، ۵۵ نفر کتابدار و ۳۷۷ نفر اعضای بالای ۱۸ سال است. به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از آماره‌های توصیفی و آماره‌های استنباطی و برای تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع‌آوری شده از نرم‌افزار اس.پس. اس. اس نسخه ۲۴ استفاده شده است.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان دادند که میزان آشنایی و آگاهی از منشور حقوق شهروندی جمهوری اسلامی ایران در بین کتابداران و اعضای بالای ۱۸ سال کتابخانه‌های عمومی شیراز پایین‌تر از حد متوسط است. همچنین میزان امکانات، منابع و ظرفیت‌های کنونی کتابخانه‌های عمومی در جهت پاسخگویی به نیازهای افراد جامعه در خصوص آموزش حقوق شهروندی از دیدگاه کتابداران و اعضای بالای ۱۸ سال پایین‌تر از حد متوسط است. از دیدگاه کتابداران و اعضای بالای ۱۸ سال کتابخانه‌های عمومی شیراز، نقش کتابخانه‌های عمومی در ارتقا دادن سطح آگاهی حقوق شهروندی به صورت مادام‌العمر در جامعه پایین‌تر از حد متوسط است. همچنین نقش و جایگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی از نظر حرفه‌ای در آموزش و تسهیل یادگیری‌های مادام‌العمر از دیدگاه کتابداران بالاتر از حد متوسط و پایین‌تر از حد مطلوب و از دیدگاه اعضای کتابخانه‌ها پایین‌تر از حد متوسط است.

بحث و نتیجه‌گیری: این پژوهش جزو اولین پژوهش‌هایی است که به صورت اساسی به بررسی میزان آگاهی از منشور حقوق شهروندی کتابداران و اعضای بالای ۱۸ سال در کتابخانه‌های عمومی پرداخته و نقش کتابخانه‌های عمومی در یادگیری‌های مادام‌العمر را بررسی می‌نماید.

کلمات کلیدی: کتابخانه عمومی، حقوق شهروندی، یادگیری مادام‌العمر، منشور حقوق شهروندی.

استناد: کشاورز، عظیم و دلغندی، فائزه (۱۴۰۱). میزان آگاهی از منشور حقوق شهروندی و نقش آن در یادگیری مادام‌العمر با توجه به دیدگاه کتابداران و اعضای کتابخانه‌های عمومی شیراز، مدیریت اطلاعات و دانش‌شناسی، ۷(۴)، ۴۹-۶۰.

Copyrights

© 2022 by the authors. Licensee PNU, Tehran, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY4.0) (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>)

(DOI): 10.30473/mrs.2022.58833.1466

فصلنامه مدیریت اطلاعات و دانش‌شناسی

سال هفتم، شماره چهارم، (پیاپی ۲۸)، زمستان ۱۳۹۹ (۶۰-۴۹)

تاریخ دریافت: (۱۴۰۰-۰۲-۰۸)

تاریخ پذیرش: (۱۴۰۰-۱۰-۲۹)

مقدمه

در دهه‌های اخیر کتابخانه‌های عمومی دیگر به‌عنوان محلی برای نگهداری یا امانت کتاب محسوب نمی‌شوند. بلکه آن‌ها نهادی چندمنظوره محسوب می‌شوند که کارکردهای متنوعی دارند. کتابخانه‌های عمومی در قالب کارکردهای اجتماعی باید به مسائل و مشکلات جامعه واکنش نشان دهند و در ادامه کارکردهای اجتماعی پیشین خود همچون مبارزه با بیسوادی و ارتقای سطح فرهنگ جامعه، کارکردهای نو و جدید مانند کارآفرینی، مهارت‌های شغلی، آموزش حقوق شهروندی، رفع معضلات و آسیب‌های اجتماعی و در دیگر مسائل جامعه پیش‌قدم شده و برنامه‌های خود را اجرا نمایند.

در دنیای مدرن رسالت آموزش تنها بر عهده مدارس و نهادهای آموزشی نیست. کتابخانه‌های عمومی، تحت عنوان مراکز یادگیری مادام‌العمر قادر هستند فرهنگ شهروندی و مهارت‌های لازم همزمان با تغییرات جامعه را به افراد بیاموزند (کاکس؛ پپ و لاینگ^۱، ۲۰۰۰).

همچنین در بیانیه ایفلا/یونسکو (۱۹۹۴) یکی از اهداف کتابخانه‌های عمومی، حمایت از آموزش فرد و خودآموزی و همچنین تقویت آموزش رسمی در تمامی سطوح اعلام شده است. در این منشور آمده است که کتابخانه‌های عمومی دروازه است به سوی دانش که شرایط اساسی را برای یادگیری مدام، تصمیم‌گیری مستقل و توسعه فرهنگی افراد و گروه‌های اجتماعی را فراهم می‌آورد. همچنین اهداف راهبردی سال ۲۰۰۳-۲۰۰۲ بخش کتابخانه‌های عمومی ایفلا بر دفاع از مردم سالاری از طریق دسترسی همگانی بدون تبعیض به اطلاعات و گسترش پروژه‌های فعال در حوزه آموزش مادام‌العمر تأکید دارد. در واقع، فرد با آموزش‌هایی که در زمینه حقوق شهروندی از طریق نظام آموزشی غیررسمی دریافت می‌کنند به افرادی مستقل که دارای حس مسئولیت‌های اخلاقی و اجتماعی رشد یافته‌ای باشند، تبدیل می‌شوند و عضو سودمندی برای جامعه می‌گردند. بنابراین، آموزش حقوق شهروندی در کتابخانه‌های عمومی ضرورت پیدا خواهد کرد.

هدف اصلی این پژوهش، بررسی و سنجش میزان آگاهی از منشور حقوق شهروندی کتابداران و اعضای بالای ۱۸ سال کتابخانه‌های عمومی شیراز است. هدف فرعی متصور از این پژوهش دستیابی به راهکارهای برای آموزش حقوق شهروندی به‌طور کلی و منشور حقوق شهروندی به‌صورت خاص با محوریت کتابخانه‌های عمومی است.

در این پژوهش برآنیم با بررسی و پژوهش به سؤالات زیر

پاسخ دهیم:

۱. میزان آشنایی با منشور حقوق شهروندی جمهوری اسلامی ایران بین کتابداران کتابخانه‌های عمومی شیراز چقدر است؟
۲. میزان امکانات، منابع و ظرفیت‌های کنونی کتابخانه‌های عمومی در جهت پاسخگویی به نیازهای افراد جامعه در خصوص آموزش منشور حقوق شهروندی از دیدگاه کتابداران چقدر است؟
۳. از دیدگاه کتابداران، نقش کتابخانه‌های عمومی در آموزش حقوق شهروندی به‌طور کلی و منشور حقوق شهروندی به صورت خاص چقدر است؟
۴. میزان آشنایی با منشور حقوق شهروندی جمهوری اسلامی ایران در بین اعضای بالای ۱۸ سال کتابخانه‌های عمومی شیراز چقدر است؟
۵. میزان امکانات، منابع و ظرفیت‌های کنونی کتابخانه‌های عمومی در جهت پاسخگویی به نیازهای افراد جامعه در خصوص آموزش منشور حقوق شهروندی از دیدگاه اعضای بالای ۱۸ سال چقدر است؟
۶. از دیدگاه اعضای بالای ۱۸ سال، نقش کتابخانه‌های عمومی در آموزش حقوق شهروندی به‌طور کلی و منشور حقوق شهروندی به صورت خاص چقدر است؟
۷. نقش و جایگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی از نظر حرفه‌ای در آموزش و تسهیل یادگیری‌های مادام‌العمر از دیدگاه کتابداران و اعضا به چه میزان است؟

پیشینه‌های پژوهش

با توجه به بررسی‌های انجام شده، چنین به نظر می‌رسد که مطالعه کمی و آماری از میزان آگاهی از منشور حقوق شهروندی در کتابخانه‌های ایران به صورت گسترده انجام نگرفته است و این پژوهش جزء اولین پژوهش‌هایی است که به صورت اساسی به این موضوع با اهداف ذکر شده خواهد پرداخت.

یادگیری مادام‌العمر

یادگیری مادام‌العمر که با عنوان‌های دیگری مانند یادگیری مستمر، یادگیری مداوم، یادگیری در دوران زندگی نیز آورده شده است، یک مفهوم هنجاری نیست، بلکه یک اصل سازمان‌یافته چند بعدی است که جنبه عمودی آن شامل طی فرآیند یادگیری از تولد تا مرگ است و جنبه افقی آن که کل گستره زندگی فردی و اجتماعی را در بر می‌گیرد. این نوع از یادگیری به‌جای تمرکز روی یادگیری یکنواخت در یک برهه از زندگی و استفاده از آن در بقیه عمر، ناگزیر از پراکنده‌سازی

یعنی یادگیری رسمی و غیررسمی برای همه گروه‌های سنی پشتیبانی می‌کنند. به‌علاوه، این اتفاق نظر وجود دارد که کتابخانه‌های عمومی باید با گسترش آموزش، در نقش سنتی خود بازبینی کنند (بالاپانیدو^۱، ۲۰۱۵).

امروزه با پیشرفت روزافزون دانش و فناوری و جریان گسترده اطلاعات، کتابخانه‌ها نیازمند آموزش مهارت‌هایی هستند که با کمک آن همگام با توسعه علم و فناوری به پیش بروند. از این رو، نیاز به پرورش انسان‌هایی داریم که بتوانند با تفکری خالق، با مشکلات روبرو شوند و به حل آن‌ها بپردازند. کتابداران کتابخانه‌های عمومی باید بتوانند با آموزش‌های لازم، خود را با پیشرفت‌ها و تغییرات جدید همگام سازند. بنابراین، کتابداران باید به دنبال توسعه مجموعه‌ای از مهارت‌های جدید باشند و نقش‌ها و وظایف تازه‌ای را برای خود در نظر بگیرند (شیروانی‌نیا، ۱۳۸۷).

وظایف کتابخانه‌های عمومی، که براساس اهداف تعیین می‌شود، نیز گوناگون و متعدد است که از بین آن‌ها به چند هدف که بیشترین تناسب با این پژوهش دارد اشاره خواهد شد:

- ۱- تهیه و گردآوری کتاب و سایر منابع کتابخانه‌ای بر حسب نیاز و تقاضای جامعه.
- ۲- ایجاد فرصت‌های رشد‌سازنده فردی.
- ۳- تضمین دسترسی تمام شهروندان به تمام انواع اطلاعات مرتبط با اجتماعات آن‌ها.
- ۴- ارائه خدمات جنبی از قبیل برگزاری انواع نمایشگاه‌ها، سخنرانی‌ها، جشن‌ها، کتابخوانی و ...
- ۵- پشتیبانی از آموزش فردی و خودآموزی و نیز تمامی سطوح آموزش رسمی.

روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش با توجه به اهداف، پیمایشی توصیفی و نوع مطالعه کاربردی است. به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از آماره‌های توصیفی و آماره‌های استنباطی و برای تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع‌آوری شده از نرم‌افزار اس. پی. اس. اس ۲۴ استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش براساس اطلاعات و آمار نهاد کتابخانه‌های عمومی استان فارس تا پایان سال ۱۳۹۸ شامل ۳۲ کتابخانه نهادی، ۶۴ نفر کتابدار و ۲۱۵۲۹ نفر اعضای بالای ۱۸ سال کتابخانه‌های عمومی شیراز می‌باشد. حجم نمونه با استناد به جدول مورگان ۵۵ نفر کتابدار و ۳۷۷ نفر اعضای بالای ۱۸ سال است که به صورت تصادفی انتخاب شده‌است.

تمامی حواس و امکانات یادگیری در سرتاسر عمر است تا فرد بتواند متناسب با تغییرات روزمره زندگی و همراه با آن‌ها، امکانات معیشتی خود را در این تطابق‌یابی جدید به بهترین وجه میسر سازد. درواقع، یادگیری مادام‌العمر اصل اساسی سازمان‌دهی برای مشارکت در پیشبرد یادگیری رسمی، آزاد و غیر رسمی است (کمیسون ملی یونسکو - ایران، ۱۳۹۵).

حقوق شهروندی

حقوق شهروندی از ابتدایی و اساسی‌ترین حقوق افراد به شمار می‌رود. که در صورت نبود آن شخصیت شهروند شکل نمی‌گیرد. به طور کلی حقوق شهروندی را می‌توان به مجموعه قواعد حاکم بر روابط اشخاص در جامعه شهری تعریف کرد که دارای ابعاد مختلفی است. درواقع، حقوق شهروندی، وظایف و مسئولیت‌ها را در بین افراد جامعه مشخص و امکان مشارکت و همزیستی افراد را در تحولات اجتماعی، فراهم می‌کند (مجله اینترنتی دلتا، ۳۰ / فروردین ۱۳۹۹).

اساساً حقوق شهروندی بر سه اصل حقوق مدنی، حقوق سیاسی و حقوق اجتماعی بنیان نهاده شده و از ارکان اصلی حقوق بشر محسوب می‌شود. شهروند درجوامع دموکراتیک به افرادی اطلاق می‌شود که تابعیت کشوری را دارا می‌باشند و به تبع این وابستگی از حقوق و مزایایی برخوردار می‌شوند که در قانون اساسی و سایر قوانین عادی در آن کشور به تصویب رسیده‌است (محسنی، ۱۳۸۹).

منشور حقوق شهروندی

منشور حقوق شهروندی در ۱۲۰ ماده و در ۲۹ آذر ۱۳۹۵ از سوی رئیس‌جمهور امضا و ابلاغ شد دولت در این سند به دنبال این است که با اتکا به قوانین و مقررات موجود وظایف و تکالیف عمده خود در باب حقوق ملت و حقوق شهروندی را در چهارچوب قانون اساسی و با رعایت موازین اسلامی احصا کند تا حقوق شهروندی به بهترین نحوه در جامعه اعمال شود و در خصوص ضمانت اجرایی این سند نیز سازوکارهای پیش‌بینی شده است.

نقش کتابخانه‌های عمومی در عصر حاضر

کتابخانه‌های عمومی قرن‌هاست که جزءلینفک جامعه بوده است که مکان‌های آزاد و دسترسی برابر به منابع را برای اوقات فراغت و اهداف آموزشی فراهم می‌کند. آن‌ها هر دو یادگیری سازمان‌یافته و خودمحمور در همه اشکال آموزش،

۳۰ سؤال در قالب دو پرسشنامه طراحی شد. پرسشنامه‌های مذکور از طریق فضای مجازی در اختیار تعداد محدود از جامعه آماری قرار گرفت و پس از جمع‌آوری اطلاعات مجدداً ویرایش و روایی پرسشنامه‌ها در نهایت مورد تأیید استادان حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی و حقوق و علوم سیاسی قرار گرفت.

ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش دو پرسشنامه محقق‌ساخته است با توجه به اینکه پژوهش مشابهی انجام نشده بود و توصیه استادان متخصص به تهیه پرسشنامه محقق‌ساخته بود در ابتدا کلیه پایان‌نامه‌های داخلی با موضوع کتابخانه‌های عمومی و سپس حقوق شهروندی بررسی و تعداد ۱۵۰ سؤال انتخاب و همراه با سؤالات طرح پیشنهادی برای تعدادی از استادان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی و حقوق ارسال شد و بعد از دریافت نظرات و اصلاحات لازم در مجموع

جدول ۱. توزیع سؤالات پرسشنامه کتابداران و مدیران کتابخانه‌های عمومی شیراز

موضوعات اصلی	تعداد	شماره سؤال‌ها	آلفا
میزان آشنایی با منشور حقوق شهروندی	۲	۱-۱۲- سوال ۲ معکوس	۰/۸۹
امکانات و شرایط کنونی کتابخانه‌های عمومی	۹	۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۷	۰/۸۱
نقش کتابخانه‌های عمومی به‌عنوان ارتقادهنده حقوق شهروندی	۲	۱۱، ۱۶	۰/۶۵
نقش و جایگاه کتابداران و کتابخانه‌های عمومی در آموزش و تسهیل یادگیری مادام‌العمر	۴	۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵	۰/۷۴

استفاده قرار گرفت.

پرسشنامه شماره ۲ ویژه اعضای بالای ۱۸ سال کتابخانه‌های عمومی شیراز با ۱۳ سؤال جهت سنجش موارد زیر مورد

جدول ۲. توزیع سؤالات پرسشنامه اعضای کتابخانه‌های عمومی شیراز

سازدهای اصلی	تعداد	شماره سوال‌ها	آلفا
میزان آشنایی با منشور حقوق شهروندی	۲	۶، ۷- سوال ۷ معکوس	۰/۸۰
امکانات و شرایط کنونی کتابخانه‌های عمومی	۶	۵، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲	۰/۷۱
نقش کتابخانه‌های عمومی به‌عنوان ارتقادهنده حقوق شهروندی	۳	۲، ۴، ۱۳	۰/۶۱
نقش و جایگاه کتابداران و کتابخانه‌های عمومی در آموزش و تسهیل یادگیری مادام‌العمر	۲	۱، ۳	۰/۸۰

ضریب همبستگی گویه‌های این بعد با نمره کل آن (۰/۷۶) -۰/۳۶) در سطح ۰/۰۰۱ معنی‌دار به دست آمده است و ضریب آلفای کرونباخ نیز ۰/۸۱ را نشان می‌دهد. بنابراین مقدار، پایایی آن تأیید شد. تحلیل گویه در بعد ارتقا دادن سطح آگاهی حقوق شهروندی به صورت مادام‌العمر نشان داد که طیف ضریب همبستگی گویه‌های این بعد با نمره کل آن (۰/۸۸ - ۰/۸۰) در سطح ۰/۰۰۱ معنی‌دار به دست آمده است و ضریب آلفای کرونباخ نیز ۰/۶۵ را نشان می‌دهد که مقدار، پایایی این بعد تأیید شد. تحلیل گویه در بعد نقش و جایگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی از نظر حرفه‌ای در آموزش و تسهیل یادگیری‌های مادام‌العمر نشان داد که طیف ضریب همبستگی گویه‌های این بعد با نمره کل آن (۰/۸۶ - ۰/۶۰) در سطح ۰/۰۰۱ معنی‌دار به دست آمده است و ضریب آلفای کرونباخ نیز ۰/۷۴ را نشان می‌دهد که مقدار، پایایی این بعد تأیید شد.

به‌منظور بررسی پایایی پرسشنامه‌ها از روش تحلیل گویه و آلفای کرونباخ استفاده شد که مقدار ضریب آلفای کرونباخ به دست آمد در جدول‌های زیر آورده شده و مقدار پایایی موارد مذکور تأیید شد.

به‌منظور بررسی پایایی پرسشنامه کتابداران و مدیران کتابخانه‌های عمومی شیراز از روش تحلیل گویه و آلفای کرونباخ استفاده شد. روایی تحلیل گویه در بعد آشنایی با منشور حقوق شهروندی جمهوری اسلامی ایران نشان داد که طیف ضریب همبستگی گویه‌های این بعد با نمره کل آن (۰/۹۵ - ۰/۹۴) در سطح ۰/۰۰۱ معنی‌دار به دست آمده است و ضریب آلفای کرونباخ نیز ۰/۸۹ را نشان می‌دهد که مقدار، پایایی این بعد تأیید شد. تحلیل گویه در بعد میزان امکانات، منابع و ظرفیت‌های کنونی کتابخانه‌های عمومی در جهت پاسخگویی به نیازهای افراد جامعه در خصوص آموزش حقوق شهروندی نشان داد که طیف

جدول ۳. پایایی پرسشنامه ویژه کتابداران و مدیران (محقق ساخته)

آماره‌های توصیفی	آشنایی با منشور حقوق شهروندی	میزان امکانات، منابع و ظرفیت‌های کنونی	ارتقا دادن سطح آگاهی حقوق شهروندی	نقش و جایگاه کتابداران کتابخانه
طیف ضریب همبستگی	۰/۹۴ - ۰/۹۵	۰/۷۶ - ۰/۳۶	۰/۸۸ - ۰/۸۰	۰/۸۶ - ۰/۶۰
سطح معنی‌داری	۰/۰۰۰۱	۰/۰۰۰۱	۰/۰۰۰۱	۰/۰۰۰۱
ضریب آلفای کرونباخ	۰/۸۹	۰/۸۱	۰/۶۵	۰/۷۴

نیز ۰/۷۱ را نشان می‌دهد که بنابراین مقدار، پایایی این بعد تأیید شد. تحلیل گویه در بعد ارتقا دادن سطح آگاهی حقوق شهروندی به صورت مادام‌العمر نشان داد که طیف ضریب همبستگی گویه‌های این بعد با نمره کل آن (۰/۸۰-۰/۶۰) در سطح ۰/۰۰۰۱ معنی‌دار به دست آمده است و ضریب آلفای کرونباخ نیز ۰/۶۱ را نشان می‌دهد که مقدار، پایایی این بعد تأیید شد. تحلیل گویه در بعد نقش و جایگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی از نظر حرفه‌ای در آموزش و تسهیل یادگیری‌های مادام‌العمر نشان داد که ضریب همبستگی گویه‌های این بعد با نمره کل آن ۰/۸۸ در سطح ۰/۰۰۰۱ معنی‌دار به دست آمده است و ضریب آلفای کرونباخ نیز ۰/۸۰ را نشان می‌دهد که این مقدار، پایایی این بعد تأیید شد.

به‌منظور بررسی پایایی پرسشنامه اعضای کتابخانه‌های عمومی از روش تحلیل گویه و آلفای کرونباخ استفاده شد. تحلیل گویه در بعد آشنایی با منشور حقوق شهروندی جمهوری اسلامی ایران نشان داد که طیف ضریب همبستگی گویه‌های این بعد با نمره کل آن (۰/۹۱-۰/۹۲) در سطح ۰/۰۰۰۱ معنی‌دار به دست آمده است و ضریب آلفای کرونباخ نیز ۰/۸۰ را نشان می‌دهد که مقدار، پایایی این بعد تأیید شد. تحلیل گویه در بعد میزان امکانات، منابع و ظرفیت‌های کنونی کتابخانه‌های عمومی در جهت پاسخگویی به نیازهای افراد جامعه در خصوص آموزش حقوق شهروندی نشان داد که طیف ضریب همبستگی گویه‌های این بعد با نمره کل آن (۰/۷۸-۰/۴۵) در سطح ۰/۰۰۰۱ معنی‌دار به دست آمده است و ضریب آلفای کرونباخ

جدول ۴. پایایی پرسشنامه ویژه اعضای بالای ۱۸ سال (محقق ساخته)

آماره‌های توصیفی	آشنایی با منشور حقوق شهروندی	میزان امکانات، منابع و ظرفیت‌های کنونی	ارتقا دادن سطح آگاهی حقوق شهروندی	نقش و جایگاه کتابداران کتابخانه
طیف ضریب همبستگی	۰/۹۲ - ۰/۹۱	۰/۷۸ - ۰/۴۵	۰/۸۰ - ۰/۶۱	۰/۸۸
سطح معنی‌داری	۰/۰۰۰۱	۰/۰۰۰۱	۰/۰۰۰۱	۰/۰۰۰۱
ضریب آلفای کرونباخ	۰/۸۰	۰/۷۱	۰/۶۱	۰/۸۰

یافته‌های پژوهش

براساس یافته‌های توصیفی جمعیت نمونه (اعضای کتابخانه‌ها) به لحاظ جنسیت ۴۴٪ مرد و ۵۶٪ زنان می‌باشند. به لحاظ تحصیلات، ۳۳٪ کارشناسی، ۲۸٪ دانشجوی، ۲۴٪ کاردانی، ۹٪ دیپلم و پایین‌تر و ۷٪ کارشناسی ارشد می‌باشند. همچنین براساس یافته‌های توصیفی جمعیت نمونه (کتابداران و مدیران اجرایی) به لحاظ جنسیت ۲۷٪ پاسخگویان مرد و ۷۳٪ زن هستند. به لحاظ تحصیلات ۷٪ کاردانی، ۵۴٪ کارشناسی و ۳۸٪ کارشناسی ارشد بوده و به لحاظ رشته تحصیلی ۶۰٪ دارای رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی و ۴۰٪ بقیه رشته‌های غیر علوم کتابداری بوده‌اند.

سؤالات پرسشنامه‌ها براساس طیف پنج گزینه‌ای لیکرت (خیلی کم تا خیلی زیاد) طراحی شده است. پرسشنامه ۱ ویژه کتابداران و مدیران کتابخانه‌های عمومی با ۱۷ سؤال و پرسشنامه ۲ ویژه اعضای بالای ۱۸ سال کتابخانه‌های عمومی شیراز با ۱۳ سؤال جهت سنجش موارد زیر مورد استفاده قرار گرفت. به علت شیوع ویروس کوید ۱۹ طراحی پرسشنامه در محیط سرویس گوگل درایور انجام شد و لینک پرسشنامه‌ها به تفکیک با همکاری روسای کتابخانه‌ها و نهاد کتابخانه‌های عمومی استان فارس در فضای مجازی در بازه زمانی سه هفته در مرداد ماه سال ۱۳۹۹ در اختیار اعضا و کتابداران قرار گرفت و اطلاعات لازم گردآوری شد.

سؤالات پژوهش

۱. میزان آشنایی با منشور حقوق شهروندی جمهوری اسلامی ایران در بین کتابداران کتابخانه‌های عمومی شیراز چقدر است؟ میانگین آشنایی با حقوق شهروندی (۲/۵۲) پایین‌تر از میانگین حد نظری (۳) است و با توجه به مقدار t به دست آمده (۴/۲۳) در درجه آزادی ۵۴ تفاوت معنی‌داری بین این دو میانگین در سطح ۰/۰۰۱ وجود دارد. در نتیجه بعد آشنایی با حقوق شهروندی از دیدگاه کتابداران پایین‌تر از حد متوسط است.

۲. میزان امکانات، منابع و ظرفیت‌های کنونی کتابخانه‌های عمومی در جهت پاسخگویی به نیازهای افراد جامعه در خصوص آموزش حقوق شهروندی از دیدگاه کتابداران چقدر است؟

میانگین میزان امکانات، منابع و ظرفیت‌های کنونی (۲/۱۱) پایین‌تر از میانگین حد نظری (۳) است و با توجه به مقدار t به دست آمده (۱۶/۱۱-) در درجه آزادی ۵۴ تفاوت معنی‌داری بین این دو میانگین در سطح ۰/۰۰۱ وجود دارد. در نتیجه میزان امکانات، منابع و ظرفیت‌های کنونی از دیدگاه کتابداران پایین‌تر از حد متوسط است.

۱. از دیدگاه کتابداران، نقش کتابخانه‌های عمومی در ارتقای سطح آگاهی از حقوق شهروندی به صورت مادام‌العمر به چه میزان است؟

میانگین نقش کتابخانه‌ها در ارتقا دادن سطح آگاهی (۲/۳۰) پایین‌تر از میانگین حد نظری (۳) است و با توجه به مقدار t به دست آمده (۷/۱۴-) در درجه آزادی ۵۴ تفاوت معنی‌داری بین این دو میانگین در سطح ۰/۰۰۱ وجود دارد. در نتیجه نقش کتابخانه‌ها در ارتقا دادن سطح آگاهی از دیدگاه کتابداران پایین‌تر از حد متوسط است.

۴. میزان آشنایی با منشور حقوق شهروندی جمهوری اسلامی ایران در بین اعضای بالای ۱۸ سال کتابخانه‌های عمومی شیراز چقدر است؟

میانگین آشنایی با حقوق شهروندی (۲/۱۵) پایین‌تر از میانگین حد نظری (۳) است و با توجه به مقدار t به دست آمده (۲۰/۸۱-) در درجه آزادی ۳۷۶، تفاوت معنی‌داری بین این دو میانگین در سطح ۰/۰۰۱ وجود دارد. در نتیجه بعد آشنایی با حقوق شهروندی از دیدگاه اعضای کتابخانه‌ها پایین‌تر از حد متوسط است.

۵. میزان امکانات، منابع و ظرفیت‌های کنونی کتابخانه‌های عمومی در جهت پاسخگویی به نیازهای افراد جامعه در خصوص آموزش حقوق شهروندی از دیدگاه اعضای بالای ۱۸

سال به چه میزان است؟

میانگین میزان امکانات، منابع و ظرفیت‌های کنونی (۱/۸۷) پایین‌تر از میانگین حد نظری (۳) است و با توجه به مقدار t به دست آمده (۴۴/۶۸-) در درجه آزادی ۳۷۶ تفاوت معنی‌داری بین این دو میانگین در سطح ۰/۰۰۱ وجود دارد. در نتیجه میزان امکانات، منابع و ظرفیت‌های کنونی از دیدگاه اعضای کتابخانه‌ها پایین‌تر از حد متوسط است.

۶. از دیدگاه اعضای بالای ۱۸ سال، نقش کتابخانه‌های عمومی در ارتقای سطح آگاهی از حقوق شهروندی به صورت مادام‌العمر چقدر است؟

مقایسه میانگین با رتبه میانگین متوسط نشان داد که میانگین ارتقای سطح آگاهی حقوق شهروندی به صورت مادام‌العمر (۲/۴۹) پایین‌تر از میانگین حد نظری (۳) است و با توجه به مقدار t به دست آمده (۱۵/۰۸-) در درجه آزادی ۳۷۶ تفاوت معنی‌داری بین این دو میانگین در سطح ۰/۰۰۱ وجود دارد و در نتیجه، نقش کتابخانه‌های عمومی در ارتقای سطح آگاهی حقوق شهروندی به صورت مادام‌العمر از دیدگاه اعضای کتابخانه‌ها پایین‌تر از حد متوسط است.

۷. نقش و جایگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی از نظر حرفه‌ای در آموزش و تسهیل یادگیری‌های مادام‌العمر از دیدگاه کتابداران و اعضا به چه میزان است؟

میانگین نقش و جایگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی (۳/۲۸) بالاتر از میانگین حد نظری (۳) است و با توجه به مقدار t به دست آمده (۳/۸۰) در درجه آزادی ۵۴ تفاوت معنی‌داری بین این دو میانگین در سطح ۰/۰۰۱ وجود دارد. آزمون تی تک نمونه‌ای نشان داد که میانگین نقش و جایگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی (۳/۲۸) پایین‌تر از میانگین حد مطلوب (۴) است و با توجه به مقدار t به دست آمده (۹/۴۸-) در درجه آزادی ۵۴ تفاوت معنی‌داری بین این دو میانگین در سطح ۰/۰۰۱ وجود دارد. در نتیجه نقش و جایگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی از دیدگاه خود کتابداران بالاتر از حد متوسط و پایین‌تر از حد مطلوب است.

همچنین میانگین نقش و جایگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی از دیدگاه اعضا (۱/۸۵) پایین‌تر از میانگین حد نظری (۳) است و با توجه به مقدار t به دست آمده (۱/۸۵) در درجه آزادی ۳۷۶ تفاوت معنی‌داری بین این دو میانگین در سطح ۰/۰۰۱ وجود دارد. در نتیجه نقش و جایگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی از دیدگاه اعضای کتابخانه‌ها پایین‌تر از حد متوسط است.

الف. پرسشنامه کتابداران و مدیران

براساس یافته‌های پرسشنامه کتابداران و اعضای بالای ۱۸ سال کتابخانه‌های عمومی شیراز میزان آشنایی کتابداران و اعضا با منشور حقوق شهروندی جمهوری اسلامی ایران پایین‌تر از حد متوسط است. مسئولان و مدیران باید علل و عوامل پایین بودن سطح آشنایی اعضا و کتابداران با منشور حقوق شهروندی را بررسی و برای تقویت آن برنامه‌ریزی‌های لازم داشته باشند. نتایج یافته‌های پیرانوند و همکاران (۱۳۹۵) نشان داد، هرچه میزان متغیرهای درآمد، عدالت اجتماعی، رفاه و مشارکت بیشتر باشد افراد فرصت بیشتری برای پرداختن به مفاهیم متعالی‌تری نسبت به کسب معاش و مسائل زندگی و خانوادگی خواهند داشت که این امر خود موجب تسریع روند توجه به حقوق و وظایف شهروندی می‌شود.

یافته‌های پژوهش سجادی و واحدی یگانه (۱۳۹۶) نشان داد که میزان آگاهی جامعه آماری شهر سنج در زمینه حقوق شهروندی و قوانین شهری، در سطح متوسط به پایین قرار دارد و این یافته‌ها با داده‌های پژوهش همسویی دارد.

نتایج پژوهش شارع‌پور و شعبانی (۱۳۹۵) حاکی از متوسط بودن میزان آگاهی شهروندی شهروندان نسبت به امور شهری است. نتایج پژوهش احمدی و همکاران (۱۳۹۵) در بین زنان ۴۴-۲۵ شیراز نشان داد، رابطه معنی‌دار و مثبتی بین آگاهی از حقوق شهروندی و کیفیت زندگی وجود دارد. همچنین در یافته‌های پژوهش حاج‌زاده و منصوری (۱۳۹۲) تفاوت معنی‌داری میان اقوام از نظر آگاهی از حقوق شهروندیشان دیده می‌شود. براساس نتایج پژوهش شیانی و داودوندی (۱۳۸۹) نشان داد که میزان آگاهی از حقوق شهروندی در میان دانشجویان یکسان نبوده است.

جهت سنجش میزان امکانات، منابع و ظرفیت‌های کنونی کتابخانه‌های عمومی شیراز از دیدگاه کتابداران تعداد ۹ سؤال در پرسشنامه تنظیم شده است (سؤالات ۳ تا ۱۰ و ۱۷). در این بخش جهت استفاده بیشتر و درک عمیق‌تر نتایج به دست آمده برای هر سؤال، به بررسی و مقایسه با پژوهش‌های انجام شده پرداخته می‌شود.

در پرسشنامه مربوط به کتابداران و مدیران کتابخانه‌ها پرسیده شده که کدام یک از برنامه‌ها و خدمات زیر در جهت یادگیری مادام‌العمر و آموزش و ترویج حقوق شهروندی در کتابخانه عمومی شما اجرا شده و می‌شود؟

براساس نتایج سؤال شماره ۳ پرسشنامه مذکور ۶۰ درصد از کتابداران کتابخانه‌های عمومی شیراز معتقدند که میزان برگزاری کارگاه‌های آموزشی در رابطه با حقوق شهروندی و

یادگیری‌های مادام‌العمر و تشویق اعضا جهت شرکت در آن در سطح پایین است. در صورت استفاده از پتانسیل و ظرفیت‌های بالقوه کتابخانه‌های عمومی در برگزاری دوره‌های آموزشی در زمینه‌های مختلف می‌تواند به نقش و جایگاه کتابخانه در جامعه امیدوار بود. نتایج پژوهش (ملایی، ۱۳۹۲) نشان می‌دهد که تشکیل گروه‌های مطالعاتی در بهبود خدمات جنبی کتابخانه‌های عمومی استان اصفهان تأثیرگذار است.

یافته‌های سؤال شماره ۴ پرسشنامه نشان داد که ۶۴ درصد از کتابداران کتابخانه‌های عمومی شیراز میزان معرفی منابع چاپی و دیجیتال در خصوص آموزش حقوق شهروندی (کتاب، مجلات، گزارش‌ها) و ترویج و تبلیغ به مطالعه آن‌ها را در سطح بسیار کم می‌دانند. داده‌های به دست آمده از کتابخانه‌های عمومی شیراز نشان می‌دهد که میزان منابع با موضوع حقوق شهروندی در پایین‌ترین سطح است. لذا، توجه به مجموعه‌سازی با محوریت حقوق شهروندی نیاز امروز کتابخانه‌های عمومی شیراز است که، نیازمند توجه و گسترش بیش از پیش است. نتایج پژوهش (قاضی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۷) نشان داد که از میان روش‌ها و شیوه‌های مؤثر در ترویج و آموزش مهارت‌های شهروندی در کتابخانه‌های عمومی از نظر مدیران، نمایش کتاب‌های مرتبط و برگزاری دوره مهارت‌های سواد اطلاعاتی از اولویت بیشتری برخوردار بود. که این امر در کتابخانه‌های عمومی شیراز بسیار ضعیف است.

عدم برخوردارگی از کتابداران مطلع و به روز در زمینه حقوق شهروندی، وضعیت ضعیف منابع چاپی و دیجیتال، عدم استفاده از ظرفیت‌های موجود باعث شده که کتابداران کتابخانه‌های عمومی شیراز میزان برگزاری مسابقات کتابخوانی و همچنین آموزش حقوق شهروندی از طریق نصب پوستر و توزیع بروشور با موضوع حقوق شهروندی در کتابخانه‌های عمومی شیراز را ضعیف ارزیابی نمایند. در مورد برگزاری سخنرانی‌ها و گفتگوهای عمومی در باب آموزش حقوق شهروندی، ۵۶ درصد کتابداران کتابخانه‌های عمومی شیراز اعتقاد دارند که گفتگوهای عمومی و برگزاری سخنرانی در باب آموزش حقوق شهروندی در کتابخانه‌ها کم‌رنگ است. نتایج پژوهش (برزویی؛ جلالوند، ۱۳۸۵) نشان داد اختلاف معنی‌دار آماری بین میزان آگاهی قبل و پس از آموزش با هر دو روش سخنرانی و پوستر وجود دارد.

نتایج حاصله از پژوهش (نبوی و حسینیان، ۱۳۹۶) نشان داد که از نظر اولیای دانش‌آموزان و مدیران مدارس آموزش‌های ارائه شده از طریق بروشور به میزان زیادی در ارتقای سطح دانش و آگاهی اولیای دانش‌آموزان مؤثر بوده

ب. پرسشنامه اعضای بالای ۱۸ سال کتابخانه‌های

عمومی شیراز

جهت سنجش میزان امکانات، منابع و ظرفیت‌های کنونی کتابخانه‌های عمومی شیراز از دیدگاه اعضا بالای ۱۸ سال تعداد ۶ سؤال در پرسشنامه تنظیم شده‌است (سؤالات ۵، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱ و ۱۲). در این بخش جهت استفاده بیشتر و درک عمیق‌تر نتایج به دست آمده به بررسی و مقایسه هر سؤال با پژوهش‌های انجام شده پرداخته می‌شود.

یافته‌ها نشان می‌دهد که میزان استفاده اعضا از امکانات و ظرفیت‌های کتابخانه‌های عمومی شیراز در جهت آموزش و ارتقای سطح دانش شهروندی، بسیار کم است. یافته‌های پژوهش فدایی و همکاران (۱۳۹۱) که در حال حاضر کتابخانه‌های عمومی نتوانسته‌اند نقشی اساسی در ایجاد و توسعه سرمایه اجتماعی شهروندان داشته باشند، همسو است.

کتابخانه‌ها برای ایفای نقش آموزشی خود باید از مجموعه‌های غنی برخوردار باشند و از شیوه‌های ارائه مطالب متناسب با تکنولوژی روز دنیا استفاده نمایند. در حال حاضر برای راه‌اندازی و ارائه این‌گونه خدمات هیچ‌گونه بودجه اختصاصی وجود ندارد. لذا فقدان منابع (چاپی، دیجیتال و پایگاه‌های اطلاعاتی)، مشکل اصلی کتابخانه‌های عمومی شیراز در ارائه خدمات حضوری و مجازی به شمار می‌رود.

میزان منابع اطلاعاتی (چاپی، دیجیتال و الکترونیکی) در رابطه با موضوع حقوق شهروندی موردنیاز اعضا در کتابخانه‌های عمومی شیراز بسیار ضعیف است. با استناد به جستجوی منابع در سامانه مدیریت کتابداری نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور (سامان) با کلیدواژه‌های "حقوق شهروندی"، "یادگیری مادام‌العمر" و "شهروندی" برای کلیدواژه‌های حقوق شهروندی ۷ عنوان، یادگیری مادام‌العمر ۵ عنوان، شهروندی ۱۲ عنوان فقط در چند کتابخانه وجود داشت و متأسفانه منشور حقوق شهروندی جمهوری اسلامی ایران در هیچ‌کدام از کتابخانه‌ها یافت نگردید. یافته‌های تاجداران و همکاران (۱۳۹۲) در کتابخانه‌های عمومی نیشابور نشان داد مهم‌ترین مانع گسترش سواد اطلاعاتی نبودن منابع موردنیاز در مجموعه است. همچنین نتایج پژوهش (نجفی‌خواه و همکاران، ۱۳۹۵) نشان داد که اکثریت کتابخانه‌های عمومی استان گیلان از نظر منابع و پایگاه‌های اطلاعاتی الکترونیکی لازم برای تأمین نیازهای اطلاعاتی کاربران با مشکل مواجه هستند.

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که میزان دسترسی به اطلاعات روزآمد و مناسب با موضوع حقوق شهروندی در کتابخانه‌های عمومی شیراز در سطح بسیار کم است. یافته‌های

است. همچنین آموزش‌های ارائه شده از طریق بروشور می‌تواند به افزایش سطح آگاهی و مهارت‌های تربیتی اولیای دانش‌آموزان کمک کند.

درمجموع یافته‌ها (سؤال شماره ۱۷ پرسشنامه) نشان‌دهنده این است که کتابداران کتابخانه‌ها معتقد هستند که کتابخانه‌های عمومی در حال حاضر از امکانات و ظرفیت‌های کمی در جهت آموزش و ارتقای سطح دانش حقوق شهروندی افراد جامعه برخوردار هستند. نتایج این سؤال با یافته‌های فدایی و همکاران (۱۳۹۱) که کتابخانه‌های عمومی در حال حاضر نتوانسته‌اند در ایجاد و توسعه سرمایه اجتماعی شهروندان نقش اساسی داشته باشند، همسویی دارد.

یافته‌های سؤال ۷ و ۸ نشان می‌دهد که کتابخانه‌های عمومی شیراز در تعامل و همفکری با آموزش و پرورش و مدارس منطقه و همچنین با ادارات، نهادها و مؤسسات دولتی و خصوصی در رابطه با آموزش حقوق شهروندی از وضعیت نامطلوبی برخوردار است.

یافته‌های (سؤال شماره ۹ پرسشنامه) نشان می‌دهد که ۵۸ درصد از کتابداران کتابخانه‌های عمومی شیراز معتقدند که سطح ارتباط با محیط خارج از کتابخانه و سازمان‌های مردم‌نهاد (NGO) در جهت افزایش آگاهی و آموزش حقوق شهروندی پایین است. نتایج پژوهش (ربانی خوراسگانی؛ کیان‌پور، ۱۳۹۲) نشان می‌دهد که درگیرکردن جوانان در امور و فعالیت‌های مدنی از طریق مجمع‌های محلی ارزیابی و پژوهش، می‌تواند ضریب مشارکت شهروندی را در جامعه افزایش داده و آن‌ها را از کنشگرانی منفعل به شهروندانی فعال مبدل کند که خود مدیریت اجتماع شهری و سرنوشت خویش را در دست می‌گیرند.

در بررسی نقش کتابخانه‌های عمومی به‌عنوان ارتقادهنده حقوق شهروندی، داده‌ها نشان می‌دهند که ۵۵ درصد کتابداران کتابخانه‌های عمومی شیراز ارزیابی ضعیفی از کارکردهای اجتماعی کتابخانه‌های عمومی در زمینه افزایش آگاهی و آموزش حقوق شهروندی دارند. یافته‌های این سؤال با نتایج پژوهش‌های فدایی و همکاران (۱۳۹۱) و (ابراهیمی، علی‌پور نجمی، ۱۳۹۲) همسو است.

همچنین داده‌ها حاکی از آن است (سؤال ۱۶ پرسشنامه) که ۴۰ درصد کتابداران ارزیابی متوسط به پایین از میزان اهمیت آموزش حقوق شهروندی در کتابخانه‌های عمومی شیراز را دارند. یافته‌های این‌گزینه با نتایج قاضی‌زاده و همکاران (۱۳۹۷) همسو نیست.

است که اعضای کتابخانه‌ها معتقد هستند که کتابخانه‌های عمومی می‌توانند در آموزش‌های مادام‌العمر و توانمند ساختن افراد جامعه نقش داشته باشند.

همچنین داده‌ها حاکی از آن است که بیشتر اعضا ارزیابی منفی از میزان اهمیت آموزش حقوق شهروندی در کتابخانه‌های عمومی دارند. نتایج پژوهش سعید ذکایی (۱۳۹۱) به این نکته تأکید می‌کند که آموزش فرهنگ شهروندی و نحوه ایجاد انگیزش در میان افراد برای پذیرش نقش شهروند و توجه به منافع جمعی، وظیفه‌ای حساس و دشوار برای رهبران و مدیران جامعه است.

یافته‌ها با فراوانی ۵۵ درصد بیانگر ارزیابی ضعیف از کارکردهای اجتماعی (یادگیری مادام‌العمر) کتابخانه‌های عمومی در زمینه آگاهی و آموزش حقوق شهروندی است. نتایج این سؤال با یافته‌های فدایی و همکاران (۱۳۹۱) که کتابخانه‌های عمومی در حال حاضر نتوانسته‌اند در ایجاد و توسعه سرمایه اجتماعی شهروندان نقش اساسی داشته باشند همسویی دارد.

نتایج تحلیل سؤال "شما به چه میزان برای آموزش و تسهیل یادگیری مادام‌العمر، از نظر حرفه‌ای احساس صلاحیت می‌کنید؟" به ترتیب گزینه متوسط با ۴۵ درصد و گزینه کم را با ۳۳ درصد را نشان می‌دهد. یافته‌های این سؤال با نتایج پژوهش (نیلسن و بورلند، ۲۰۱۴) که نشان می‌دهد ۴۶۲ نفر از مجموع ۷۴۸ نفر کتابدار کتابخانه‌های عمومی دانمارک خود را دارای مهارت حرفه‌ای در آموزش و تسهیل یادگیری می‌دانند، همسو نیست.

نتایج تحلیل سؤال "تا چه میزان معتقد هستید که لازم است، سیاست‌ها و دستورالعمل‌های مناسب برای چگونگی ارائه خدمات مرتبط با یادگیری مادام‌العمر طراحی و از طریق کتابخانه‌های عمومی اجرا شود؟" نشان می‌دهد که، ۶۴ درصد گزینه زیاد انتخاب کرده‌اند، که نشان‌دهند احساس نیاز کتابداران و کتابخانه‌های عمومی به سیاست‌ها و دستورالعمل‌های لازم است.

(فدایی، ۱۳۹۶) کتابخانه‌های عمومی برای کارکردهای جدید خود باید در مسائل خود بازنگری نمایند از جمله قانون و مسائل قانونی، اگرچه قوانینی برای کتابخانه‌های عمومی وجود دارد، ولی به نظر می‌رسد برای انجام وظیفه بهینه در جهان پر ماجرای امروزی، آن‌ها نیاز به بازنگری دارند. پژوهش حسن‌زاده؛ جعفری‌باقی آبادی (۱۳۹۶) در بررسی اسناد بالا دستی جمهوری اسلامی ایران نشان می‌دهد که در برخی از

پژوهش بهرامی و همکاران (۱۳۹۶) نشان می‌دهد که دسترسی به منابع به میزان ۱۷ درصد بر شکل‌گیری و آموزش حقوق شهروندی مؤثر است. همچنین نتایج این سؤال با یافته‌های فدایی و همکاران (۱۳۹۱) همسویی دارد. وی بیان می‌دارد که یکی از عواملی که باعث شده که کتابخانه‌های عمومی نتوانند در ایجاد و توسعه سرمایه اجتماعی شهروندان نقش اساسی داشته باشند، عدم دسترسی یکسان افراد جامعه به اطلاعات است.

یافته‌ها نشان داده که ۶۸ درصد اعضای بالای ۱۸ سال کتابخانه‌های عمومی شیراز تمایلی برای ارائه پیشنهاد جهت خرید منابع با موضوعات حقوق شهروندی ندارند که نشان‌دهند سطح ضعیف ارائه پیشنهاد است. همچنین میزان خدمات جانبی (کارگاه آموزشی، سخنرانی، برشور ...) جهت یادگیری مادام‌العمر و آموزش حقوق شهروندی در حد نامطلوب است. نتایج این سؤال با یافته‌های فدایی و همکاران (۱۳۹۱) که بیان می‌کند، کتابخانه‌های عمومی به علت پایین بودن کمیت و کیفیت خدمات کتابخانه‌ای نتوانسته‌اند در ایجاد و توسعه سرمایه اجتماعی شهروندان نقش اساسی داشته باشند همسویی دارد. یافته‌های پژوهش ابراهیمی و علی‌پورنجمی (۱۳۹۲) نشان داد که کتابخانه‌های عمومی می‌توانند از طریق ارائه خدمات کتابخانه‌ای بهتر به مراجعان، به‌عنوان ایجادکننده و ارتقادهنده اعتماد اجتماعی در جامعه ایفای نقش کنند، ولی در حال حاضر، نمود کمتری از این نقش، در کتابخانه‌های مورد مطالعه مشاهده شد. نتایج پژوهش قنبری‌خشنو و همکاران (۱۳۹۵) نشان داد که، ۴۵ درصد از کتابداران میزان ضرورت اجرای خدمات جنبی در کتابخانه محل کار خود را در حد زیاد دانسته‌اند. نتایج پژوهش ملایی و همکاران (۱۳۹۲) نشان داد که خدمات برون کتابخانه‌ای، برگزاری برنامه‌های قصه‌گویی و تشکیل گروه‌های مطالعاتی در بهبود خدمات جنبی کتابخانه‌های عمومی استان اصفهان تأثیرگذار است.

جهت سنجش نقش کتابخانه‌های عمومی در ارتقای سطح آگاهی از حقوق شهروندی از دیدگاه اعضا تعداد ۳ سؤال در پرسشنامه تنظیم شده است. در این بخش جهت استفاده بیشتر و درک عمیق‌تر نتایج به بررسی و مقایسه با پژوهش‌های انجام شده پرداخته می‌شود.

یافته‌های (سؤال شماره ۲ پرسشنامه) در پاسخ به این سؤال که "به نظر شما کتابخانه‌های عمومی با ارائه آموزش‌های مادام‌العمر و حقوق شهروندی تا چه میزان می‌توانند در توانمندسازی شهروندان جامعه نقش داشته باشند؟" گویای این است که ۳۶ درصد از جامعه نمونه گزینه متوسط و ۳۴ درصد گزینه زیاد را انتخاب کرده‌اند که نشان‌دهنده این

کتابخانه‌های عمومی از دیدگاه اعضا حاکی از آن است که بیشتر اعضا با ۶۰ درصد گزینه کم و ۳۰ درصد گزینه بسیار کم ارزیابی منفی از میزان اهمیت آموزش‌های مادام‌العمر در کتابخانه‌های عمومی دارند.

همچنین نتایج سؤال شماره ۳ پرسشنامه اعضا نشان داد که ۴۲ درصد اعضا با انتخاب گزینه کم و ۴۰ درصد آنان گزینه بسیار کم اعتقاد دارند که فرصت‌ها و امکانات آموزش‌های مادام‌العمر در کتابخانه‌های عمومی در پایین‌ترین سطح قرار دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

در مجموع نتایج پژوهش نشان داد که میزان آشنایی و آگاهی از منشور حقوق شهروندی جمهوری اسلامی ایران در بین کتابداران و اعضای بالای ۱۸ سال کتابخانه‌های عمومی شیراز پایین‌تر از حد متوسط است. همچنین میزان امکانات، منابع و ظرفیت‌های کنونی کتابخانه‌های عمومی در جهت پاسخگویی به نیازهای افراد جامعه در خصوص آموزش حقوق شهروندی از دیدگاه کتابداران و اعضای بالای ۱۸ سال پایین‌تر از حد متوسط است. از دیدگاه کتابداران و اعضای بالای ۱۸ سال کتابخانه‌های عمومی شیراز، نقش کتابخانه‌های عمومی در ارتقا دادن سطح آگاهی حقوق شهروندی به صورت مادام‌العمر در جامعه پایین‌تر از حد متوسط است. همچنین نقش و جایگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی از نظر حرفه‌ای در آموزش و تسهیل یادگیری‌های مادام‌العمر از دیدگاه کتابداران بالاتر از حد متوسط و پایین‌تر از حد مطلوب و از دیدگاه اعضای کتابخانه‌ها پایین‌تر از حد متوسط است.

همچنین میزان برگزاری کارگاه‌های آموزشی در رابطه با حقوق شهروندی و یادگیری‌های مادام‌العمر و میزان منابع چاپی و دیجیتال و معرفی در سطح بسیار کم و برگزاری مسابقات کتابخوانی در سطح ضعیف است. کتابداران وضعیت آموزش حقوق شهروندی از طریق نصب پوستر و توزیع بروشور در سطح پایین می‌دانند. میزان منابع اطلاعاتی و همچنین منابع دیجیتال و الکترونیک در رابطه با موضوع حقوق شهروندی موردنیاز اعضا در کتابخانه‌های عمومی شیراز بسیار ضعیف نشان است.

محدودیت‌های پژوهش

این پژوهش از لحاظ زمانی به شکل مقطعی انجام شده است که این امر، تعمیم یافته‌های پژوهش را با محدودیت مواجه می‌کند. همچنین نتایج به دست آمده از این پژوهش محدود به جامعه آماری کتابخانه‌های عمومی شیراز است. لذا، در تعمیم

بندهای مرتبط با اهداف و رسالت کتابخانه عمومی، به‌طور مستقیم به کتابخانه‌های عمومی اشاره نشده این در حالی است که در حال حاضر برخی از آن بندها از طریق کتابخانه‌های عمومی پیگیری و اجرا می‌شوند.

داده‌ها حاکی از آن است که بیشتر کتابداران کتابخانه‌های عمومی شیراز ارزیابی مثبت از میزان اهمیت و نقش جایگاه کتابخانه‌های عمومی به‌عنوان محلی برای یادگیری مادام‌العمر در کتابخانه‌های عمومی دارند.

طبق بررسی‌های ابتدایی صورت گرفته دوره‌های آموزشی برای کاربران و کتابداران نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور به صورت مستمر در حال برگزاری است. آموزش‌های ارائه شده ضمن داشتن نقاط قوت دارای نقاط ضعف و آسیب‌هایی نیز هستند که از آن جمله می‌توان به پراکندگی دوره‌های آموزشی، عدم وجود برنامه مدون دوره‌های آموزشی برای جامعه کتابخانه‌های عمومی ایران، عدم طراحی و اجرای دوره‌های آموزش کاربران براساس استانداردها و اصول طراحی آموزشی و همچنین کمبود شواهد پژوهشی از چگونگی طراحی و اجرای دوره‌های آموزشی برای کاربران کتابخانه‌های عمومی اشاره کرد (پایگاه اطلاع‌رسانی نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور چهارشنبه ۲ مرداد ۱۳۹۸)

یافته‌های سؤال "شما به‌عنوان مدیر یا کتابدار کتابخانه عمومی، نقش خود را به‌عنوان پشتیبان یادگیری مادام‌العمر، چگونه تصور می‌کنید؟" حاکی از آن است که کتابداران کتابخانه‌های عمومی شیراز با ۴۹ درصد گزینه زیاد و ۳۴ درصد آنان گزینه متوسط اعتقاد دارند که نقش زیادی در پشتیبان یادگیری مادام‌العمر دارند. نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور از فراخوان طرح پژوهشی تدوین سند جامع یادگیری مادام‌العمر برای کتابخانه‌های عمومی ایران در سال ۱۳۹۷ خبر دادند. تقی‌پور مجری طرح پژوهشی «تدوین سند جامع

یادگیری مادام‌العمر برای کتابخانه‌های عمومی ایران: یک مطالعه تطبیقی» با اشاره به تأکید بر تحقق یادگیری مادام‌العمر در اسناد بالادستی نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور مانند (آیین‌نامه اجرایی قانون تأسیس نهاد، سند چشم‌انداز، برنامه راهبردی و ...)، مطالعه تطبیقی برنامه‌های یادگیری مادام‌العمر کتابخانه‌های عمومی کشورهای پیشرو را لازمه دستیابی به یک سند راهبردی برای کتابخانه‌های عمومی ایران دانست (پایگاه اطلاع‌رسانی نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور چهارشنبه ۲ مرداد ۱۳۹۸).

نتایج تحلیل اهمیت آموزش‌های مادام‌العمر در

نتایج آن به سایر کتابخانه‌ها باید جانب احتیاط رعایت شود.

پیشنهاد‌های پژوهش

انتظار می‌رود نتایج این پژوهش بتواند به دستاوردها و راهکارهای عملی زیر کمک کند:

۱. کمک به بهبود سیاستگذاری در نهاد کتابخانه‌های عمومی.
۲. ارائه پیشنهاد به کتابخانه‌های عمومی، جهت گردآوری منابع اطلاعاتی و آموزشی با توجه به تغییرات و نیازهای جدید.
۳. برنامه‌ریزی جهت استفاده از امکانات و ظرفیت‌های کتابخانه‌های عمومی برای آموزش حقوق شهروندی.
۴. برگزاری دوره‌های آموزشی ضمن خدمت برای کتابداران با محوریت یادگیری مادام‌العمر متناسب با نیازهای روز جامعه. همچنین نتایج این پژوهش می‌تواند مورد استفاده کتابداران، نهاد کتابخانه‌های عمومی، انجمن‌های کتابداری، پژوهشگران، سیاست‌مدران، برنامه‌ریزان مدیریت شهری، برنامه‌ریزان نظام تعلیم و تربیت، حقوقدانان و دیگر سازمان‌ها و مؤسسات وابسته برای ارائه آموزش حقوق شهروندی در کتابخانه‌ها قرار گیرد.

با توجه به نتایج به دست آمده از پژوهش پیشنهاد‌های زیر ارائه می‌شود:

- برنامه‌ریزی جهت تبدیل کتابخانه‌های عمومی به مراکز یادگیری مادام‌العمر.
- ایجاد پایگاه‌های اطلاع‌رسانی در کتابخانه‌های عمومی جهت آموزش حقوق و مسئولیت‌های شهروندی.
- برگزاری فعالیت‌های جانبی با موضوع منشور حقوق شهروندی جمهوری اسلامی با همکاری فعالان کتابخانه‌ها عمومی و دیگر سازمان‌ها، ادارات و گروه‌ها و انجمن‌های مردم نهاد.
- گردآوری منابع اطلاعاتی با موضوع حقوق شهروندی و موضوعات وابسته.
- برنامه‌ریزی جهت استفاده از امکانات و ظرفیت‌های کتابخانه‌های عمومی برای آموزش حقوق شهروندی.
- برگزاری دوره‌های آموزشی ضمن خدمت برای کتابداران با محوریت یادگیری مادام‌العمر متناسب با نیازهای روز جامعه.

Referenes

- Ahmadi, S., Dokoohaki, L., & Hajipour, M. (2016). the relationship between awareness of citizenship rights and the quality of life among women aged between 25-44 in shiraz. *sociology of women. journal of woman and society*, 7(1), (25), 29-43. (In Persian)
- Bahrami, V., Taj Mazinani, A., & Amiri, H. (2017). the analysis of the effective factors on citizenship knowledge among students (case study: city of poldokhtar). *Social Development and Welfare Planning Summer*, 8(31), 81-116. (In persian)
- Balapanidou, A. (2015). The challenging role of public libraries as providers of lifelong learning opportunities for personal and social skills development. *International journal of teaching and education*, 3(2), 1-16.
- Biranvand, H., Mirzaei, N., Nadri, I., & Ghamari, S. (2016). Investigating the determinants of citizenship rights awareness. *global conference on psychology and educational sciences law and social sciences at the beginning of (volume 3)*. zarghan university, fatemieh university, university of applied sciences branch. (In Persian)
- Borzouei, T., & Jalalvandi, M. (2006). A Comparative Study of the Effect of Lecturing and Poster presentation about HIV/AIDS on the Knowledge and Attitude of Students. *Iran journal of nursing (IJN)*, 19(47), 7-15. (In Persian)
- Cox, E., Swinbourne, K., Pip, C., & Laing, S. (2000). A safe place to go: Libraries and social capital. *The State Library of New South Wales*.
- Delta Online Magazine (April 30, 1399). Citizenship rights. <https://deltapayam.com/86213>. (In Persian)
- Ebrahimi, R., & Alipur Najmi, S. (2014). Q ualitative Study of the Role of Public Libraries in Creating and Increasing Social Trust. *Library and Information Science Research. Library and Information Science Research*, 3(2), 51-72. (In Persian)
- Fadai, G. (2018). The need to revise the public library strategy. *Research on Information Science & Public Libraries*, 23(4), 435-439. (In Persian)
- Fadai, G., Firoozabadi, S., & Ebrahimi, R. (2012). Role of public libraries in increasing social assets: a case study of tehran city. *research on information science and public libraries*. 18(2), 197 - 215. (In Persian)

- Ghanbari Khoshno, M., Tajdaran, M., & Kiani Khuzestani, H. (2016). Survey on the status and facilities of the public libraries in Hamedan province in providing services peripheral to users from the point of view of librarians. *Information systems & services*, 5(3-4), 83-94. (In Persian)
- Ghazizadeh, H., Mokhtari, H. & Hosseinzadeh, S. (2019). Training and Promoting Citizenship Skills through Public Libraries. *Sciences and Techniques of Information Management*. 4(13), 85-100.
- Hajzadeh, M., & Mansouri, A. (2014). Measuring Public Awareness of citizens' rights in north khorasan province. *sociological studies of youth. jame shenasi motaleate javanan*, 4(12), 57-76. (In Persian)
- Hasanzadeh, M., Jafari Baghi Abadi, S. (2017). Identifying the Related goals of Public Libraries in Upper National Documents of the Islamic Republic of Iran. *Knowledge Studies*, 3(12), 27-48. (In Persian)
- Iran Public Libraries Foundation. (2019). Teaching one of the main goals and missions of public libraries. <https://www.iranpl.ir/news/17943>. (Website). (In Persian)
- Iranian National Commission for UNESCO (2016). *Lifelong learning*. <https://fa.irunesco.org> (Website). (In Persian)
- Mohseni, R. A. (2011). dimensions and analysis of civil rights; education and training solutions for civil rights. *journal of political studies*, 3(10), 117- 144.(In Persian)
- Mollae, E., Shabani, A. & Rezaei, R. (2013). recognition of the ways of improving services peripheral in the province of isfahans' public libraries from the viewpoints of users based on ifla and unesco guidelines. *Information Systems & Services*, 3(7), 43 - 54. (In Persian)
- Nabavi, S. S., & Hosseinian, S. (2017). The Effect of courses Provided through brochure in improving awareness of students' parents and Enriching Their Educational Skills. *counseling research and development*, 16(63), 99-125. (In Persian)
- Nielsen, B. G., & Borlund, P. (2014). Public libraries and lifelong learning. *Perspectives of Innovations, Economics and Business*, 14(2), 94-103.
- Rabbani Khorasgani, A., & Kianpur, M. (2013). teaching of citizenship rights to youth with an emphasis on local association of evaluation and research. *urban studies*, 3(6), 23-56. (In Persian)
- Sajadi, J., Vahedi Yeganeh, F. (201) Survey and assessment of citizens' awareness of citizenship rights and urban laws with the aim of achieving a decent life (Case study: Sanandaj). *Journal of geography and environmental studies Islamic Azad University, Najafabad Branch (IAUN)*, 9(34), 1-22. (In Persian)
- Sharepour, M., & Shaebani, M. (2016). Sociological Analysis of Sari Citizen's Citizenship Awareness Rate towards Urban Affairs. *Quarterly Journal of Social Development*. 10(3), 29-66. (In Persian)
- Shiani, M., & Davoodvandi, T. (2011). Analysis awareness rate of citizenship rights amongs students. *Journal of Social development and welfare planning*. 2(5), 35-59. (In Persian)
- ShirvaniNia, Z. (2008) The Future of Technology in Libraries: Opportunities and Challenges. *Shiraz Electronic Journal*, 1(3), 27-42.
- Tajdaran, M., Karbala Aghaei Kamran, M. & Ameli, S. (2013). A survey on public library role in increasing urban information literacy in neyshabour city. *journal of epistemology (library and information science and information technology)*, 6(20), 39-54. (In Persian)
- Zokai, M. S. (2014). *Citizenship Education and Social Development*, General Department of Social and Cultural Studies of Tehran Municipality: Tis. (In Persian)